

*А. В. Гречко,
канд. економ. наук, доцент,
Національний технічний університет України «КПІ»
Б. В. Балагур,
Студент, групи ЗУЕ-41М*

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

A. V. Hrechko, B. V. Balahyr

RESEARCHING OF IMPROVING THE MENEGEMENT OF PRODUCTION ACTIVITY

Стаття присвячена дослідженню шляхів підвищення ефективності управління виробничою діяльністю підприємства, авторами було досліджено сутність поняття виробнича діяльність, виявлено основні резерви підвищення її ефективності. Проаналізовано фактори, що впливають на рівень та структуру виробництва, систематизовано та узагальнено основні підходи до оцінки ефективності управління виробничою діяльністю. На основі проведеного аналізу надано рекомендації щодо підвищення ефективності управління виробничою діяльністю та збільшення прибутковості підприємства. Таким чином стаття має практичне значення для вітчизняних підприємств і містить вдосконалення теоретичних розробок з даного напрямку дослідження.

The article investigates ways of improving the management of production activity, the authors investigated the essence of the concept was production activity revealed major potential for raising efficiency. Factors that influence the level and structure of production, systematized and summarized the main approaches to evaluating the effectiveness of management production activities. Based on the analysis and recommendations on improving the management of production activities and increase profitability. Thus the paper has practical implications for domestic enterprises and improving contains theoretical development of this area of research.

Ключові слова: *економічна ефективність, управління, виробнича діяльність, виробничий потенціал, прибутковість підприємства.*

Keywords: *economic efficiency, management, production activities, production capacity, the profitability of the company.*

Постановка проблеми. Розвиток ринкової економіки в Україні вимагає впровадження керованого організаційно-економічного механізму, що дасть можливість забезпечити прибуткове функціонування важливих структурних одиниць – промислових підприємств.

Для того щоб розв'язати завдання підвищення ефективності управління виробничою діяльністю підприємства необхідно створити класифікацію резервів підвищення ефективності виробництва підприємства. Проблема визначення економічної ефективності виробничою діяльністю пов'язана з визначенням відповідного критерію ефективності і формуванням системи показників. При цьому визначення загальної ефективності управління виробничою діяльністю підприємства вимагає врахування багатьох чинників. Від того, на якому рівні здійснюватиметься управління виробничим процесом підприємства, залежить його кінцевий результат та прибутковість. Саме тому, комплексне вирішення проблеми пошуку можливих шляхів підвищення ефективності управління виробництвом підприємств є досить складним, але в той же час надзвичайно актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним фундаментом здійснення дослідження обраної тематики стали праці провідних вчених, зокрема дослідження показників підвищення економічної

ефективності діяльності підприємства займалися: Захаркіна Л. С., Кушваха Р. А., Яценко О. І., Маркіна І. А., Прядко В. В., Петровича І.М., Солицкая Г. В., Шершнев А. А., Темченко А. Г.

Проте непередбачуваність сучасних економічних умов діяльності підприємства потребує глибокого дослідження шляхів стабілізації та максимального підвищення ефективності його функціонування.

Формулювання цілей статті. Основне завдання полягає в дослідженні шляхів підвищення ефективності управління виробничою діяльністю підприємства.

Вклад основного матеріалу дослідження. Однією із основних завдань функціонування підприємства є забезпечення ефективності. Оскільки фактично визначення ефективності виробничої діяльності полягає в оцінюванні її результатів, то доцільним є розгляд питання про сутність економічних результатів. В загальному вигляді під результатом розуміють кінцевий результат, що завершує собою будь-який процес.

Діяльність підприємства буде безрезультатною, якщо вона не завершується тим, заради чого було створене підприємство, тобто якщо не досягається мета його діяльності.

Ефективність виробничої діяльності – найважливіша якісна характеристика господарювання на всіх рівнях. Під економічною ефективністю виробництва розуміється ступінь використання виробничого потенціалу, що виявляється співвідношенням результатів і витрат суспільного виробництва. Чим вище результат при тих же витратах, чим швидше він зростає в розрахунку на одиницю витрат суспільно необхідної праці, або чим менше витрат на одиницю корисного ефекту, тим вищою є ефективність виробництва.

Ефективність виробничої діяльності – це показник діяльності виробництва по розподілу й переробці ресурсів із метою виробництва товарів, який визначається як відношення результатів на виході до ресурсів на вході або через обсяги випуску продукції, її номенклатури.

Зміст категорії ефективності виробничої складний та багатогранний, і не існує єдиного визначення цього поняття. Загалом ефективність – це категорія, що характеризує продуктивність будь-яких витрат, комплексно відображає кінцеві результати використання засобів виробництва і трудових ресурсів. Тому в зарубіжній практиці як синонім терміна «результативність господарювання» зазвичай застосовується термін «продуктивність системи виробництва та обслуговування», коли під продуктивністю розуміючи ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) за виробництва різноманітних товарів і послуг.

Проаналізуємо сучасні погляди науковців щодо формування критеріїв ефективності діяльності підприємств, які, на наше переконання, представляють найбільший науковий інтерес та можливість практичного застосування. Критерії, що характеризують категорію «економічна ефективність», розглянуті А. А. Шершньовим та А. Г. Темченко [8, с. 29-32]. Так, при комплексній оцінці ефективності використовуються наступні критерії:

1) критерій економічної ефективності виробничих ресурсів:

$$\frac{\Pi^1}{\Phi_n} > E_n ; \quad (1)$$

2) критерій підвищення економічної ефективності виробничих ресурсів:

$$\frac{\Pi^1}{\Phi_n} > \frac{\Pi_{np^1}}{\Phi_{np^1}} ; \quad (2)$$

3) критерій оптимальності виробничих ресурсів:

$$\frac{\Pi^1}{\Phi_n} = \max ; \quad (3)$$

де, $\Pi^1 \Pi_{np^1}$ – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства після сплати податків і інших платежів відповідно в звітному і попередніх періодах;

$\Phi_n \Phi_{np^1}$ – середньорічна балансова вартість виробничих фондів і нематеріальних активів підприємства відповідно в звітному і попередньому періодах;

E_n - мативне значення коефіцієнта економічної ефективності.

У статті [5, с. 46-48] формула критерію ефективності виробництва подана в наступному вигляді:

$$K_{E_i} = \frac{T_n}{M_c + Z \times L + a \times F + R}, \quad (4)$$

де, K_{E_i} - ітерій ефективності виробництва;

T_n - обсяг продукції, тис. грн

M_c - матеріальні витрати, тис. грн.;

Z - заробітна плата одного працюючого, грн./особу;

L - чисельність промислово-виробничого персоналу, осіб;

a - питомий коефіцієнт амортизаційних відрахувань;

F - середньорічна вартість основних промислово-виробничих фондів, тис. грн.;

R - сума інших витрат, тис. грн.

Сформований показник дозволяє оцінити сукупну ефективність поточних витрат, які враховуються у собівартості продукції, що відображає сукупні витрати живої уречевленої праці. В основі вимірювання показника лежить динаміка обсягу продукції, що виробляється. Значення показника виражає тенденцію економічного зростання виробництва.

Будь-яке підприємство прагне до підвищення ефективності своєї діяльності. Однак тільки розуміння того, від чого залежить ця ефективність, може привести до позитивних результатів. В економічному змісті під ефективністю розуміється максимально оптимальне використання всіх ресурсів підприємства. Правильно обрана стратегія виробництва і належні обсяги випуску продукції забезпечують бажаний обсяг реалізації і відповідні прибутки. Тому виробнича діяльність підприємства, нарешті, жорстко визначається загальною економічною ситуацією, галузевими пропорціями і платоспроможним попитом населення.

Особлива значимість ефективності виробництва зумовлює необхідність правильно враховувати і аналізувати рівень і масштаби ефективності всіх засобів і елементів виробництва. Визначення ефективності вимагає застосування методів кількісного аналізу і вимірювання, що припускає встановлення критерію економічної ефективності.

Процес виробництва на підприємстві здійснюється за умови взаємодії трьох основних його факторів: персоналу, праці та предметів праці. Використовуючи певні засоби виробництва, персонал генерує суспільно корисний продукт або надає виробничі й побутові послуги. Іншими словами, з одного боку, присутні витрати живої праці, а з іншого – результати виробництва, які пропорційно залежать від об'єму застосованих засобів виробництва, людського потенціалу та ступеня їх використання.

У закордонній практиці як синонім терміна «результативність господарювання» зазвичай застосовується термін «продуктивність системи виробництва та обслуговування», коли під продуктивністю розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) для виробництва різноманітних товарів і послуг [3, с. 153].

Не варто забувати також, що загальна продуктивність системи є поняттям набагато ширшим, ніж продуктивність праці та прибутковість виробництва. Головною ознакою ефективності (продуктивності) може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства з найменшими витратами суспільної праці або часу [6, с. 195].

Проблематика підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства полягає в забезпеченні максимального результату на кожному одиницю витрачених трудових, фінансових, матеріальних та інших ресурсів. Тому основним критерієм ефективності виробництва є зростання продуктивності суспільної праці. Кількісне відображення цього критерію висвітлюється через систему економічних показників ефективності виробництва. Ця система містить певні групи показників (табл. 1) [2, с. 68-69].

Всі вони використовуються для визначення економічної ефективності від передбачених стратегією заходів, по удосконаленню конструкцій виробів, технології та організації виробництва. Підвищення ефективності і якості роботи підприємства в умовах ринкової економіки дозволяє збільшити прибуток, отже, підвищити ринкову вартість підприємства, яка комплексно віддзеркалює не тільки наявність у підприємства ресурсів, а і здатність менеджменту ефективно їх використовувати в нестабільній ринковій ситуації.

Таблиця 1.
Система показників оцінки економічної ефективності управління

Загальні показники	Часткові показники		
	Показники	Показники підвищення	Показники підвищення

	ефективності праці	ефективності використання основних фондів, обігових коштів і капітальних вкладень	ефективності використання матеріальних ресурсів
1. Зростання обсягу виробництва продукції у вартісному виразі	1. Темпи росту продуктивності праці	1. Фондовіддача – виробництво продукції на 1 грн. середньорічної вартості основних виробничих фондів	1. Матеріальні витрати на 1 грн. товарної продукції
2. Виробництво продукції на 1 грн. витрат	2. Частка збільшення виробництва продукції за рахунок підвищення продуктивності праці	2. Виробництво продукції на 1 грн. середньорічної величини нормованих обігових коштів	2. Витрати важливих матеріальних ресурсів у натуральному виразі на 1 грн. товарної продукції
3. Відносна економія основних виробничих фондів, нормативних коштів, матеріальних витрат, фонду оплати праці	3. Економія чисельності працівників	3. Приріст обігових коштів відносно приросту товарної продукції	3. Відношення темпів приросту матеріальних витрат до темпів приросту товарної продукції
4. Собівартість	4. Зниження трудомісткості виробів	4. Відношення приросту прибутку до капітальних вкладень, які його зумовили	
5. Рентабельність		5. Питомі капітальні вкладення на одиницю нової виробничої потужності на 1 грн. приросту продукції	
6. Прибуток		6. Термін відшкодування капітальних вкладень – відношення їх до суми приросту одержаного прибутку	

Розрахуємо показник ефективності виробничої діяльності на прикладі підприємства ПАТ «Кредмаш». Для цього використаємо функцію Харрінгтона:

$$S = \sqrt[n]{A_1 \times A_2 \times A_3 \times \dots \times A_n} \quad (5)$$

де, $A_1, A_2, A_3 \dots A_n$ - показники, що рекомендовані до аналізу про здійснені аналізу ефективності управління виробничою діяльністю підприємства [2, с. 70].

Дані для розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління виробничою діяльністю ТзОВ «Обрій» подані в таблиці 2.

Таблиця 2.
Розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності управління виробничою діяльністю ТзОВ «Обрій»

Показник	Позначення	Дані
Витрати на 1 грн. продукції	В _{1гр}	0,76
Фондовіддача	Ф _в	5,07
Коефіцієнт придатності основних фондів	К _{прід}	0,44
Матеріаловіддача	М _{від}	2,00
Темпи зміни продуктивності праці	Т _{прод}	72,2
Оборотність запасів	К _{об.з}	3,94
Темпи зміни середньої заробітної плати	Т _{з/пл}	44,3
$S_{вир.} = \sqrt[7]{B_{1гр} \times \Phi_v \times K_{прід} \times M_{від} \times T_{прод} \times K_{об.з} \times T_{зпл}}$	Бал=3,5	4,4

Показник ефективності управління виробничою діяльністю є позитивним і досить високим.

Однак, зважаючи на доволі високий рівень ефективності управління виробничою діяльністю підприємства, у статті варто згадати про фактори підвищення ефективності управління виробництва.

До основних чинників, які позитивно впливають на виробничу діяльність, відносять [4, с. 26]:

а) Раціональне управління матеріалами. Проблема економії й зменшення споживання сировини, матеріалів, енергії повинна бути під постійним контролем відповідних фахівців підприємств із матеріалоемним і енергоємним виробництвом. Завдання ресурсозбереження на таких підприємствах може позитивно вирішуватися шляхом упровадження мало відхідної й безвідхідної технології, збільшення виходу корисної продукції чи енергії з одиниці використаного матеріалу, використання дешевих і низькосортних видів сировини, підвищення якості матеріалів за допомогою первинної обробки.

б) Технологія. Технологічні нововведення, особливо сучасні форми автоматизації й інформаційних технологій дуже впливають на рівень і динаміку ефективності виробництва. За принципом ланцюгової реакції вони викликають істотні зміни в технічному рівні й продуктивності технологічного устаткування, методах і формах організації трудових процесів, підготовці й кваліфікації кадрів тощо.

в) Використання устаткування. Цьому фактору належить одне з провідних місць у програмі підвищення ефективності виробництва. Підвищенню продуктивності діючого устаткування сприяє належна організація ремонтно-технічного обслуговування, оптимальні терміни експлуатації, забезпечення необхідної пропорційності в пропускній можливості технологічно зв'язаних груп (одиниць), чітке планування завантаження в часі, підвищення змінності роботи та ін.

г) Продуктивність праці. Основним джерелом і визначальним фактором підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства є працівники: керівники, підприємці, фахівці, робітники. Продуктивність їхньої праці багато в чому визначається методами, технікою, особистою майстерністю, знаннями, відношенням до роботи й здатністю виконувати ту чи іншу роботу.

д) Відповідність виробу. Для досягнення високої продуктивності підприємства просто корисності товару недостатньо. Пропоновані підприємством для продажу вироби повинні з'явитися на ринку в потрібному місці, у потрібний час і за розсудливою ціною. У зв'язку з цим підприємство повинне стежити за тим, щоб не виникало яких-небудь організаційних і економічних бар'єрів між виробництвом і окремими стадіями маркетингу.

Висновки. Із вищесказаного можемо зробити висновок, що тільки комплексне використання наведених факторів зможе вплинути на темпи зростання ефективності виробничої діяльності. Чинники визначення виробничої ефективності є найважливішим інструментом реалізації економічної політики підприємства і ключовим засобом обґрунтування управлінських рішень, оптимізації витрат ресурсів, удосконалення цінової політики і підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Запропонована у статті методика оцінки ефективності управління виробничою діяльністю підприємства заснована на діагностичному обстеженні всієї системи управління підприємством. Саме вона являється підґрунтям оцінки економічної ефективності заходів щодо раціоналізації процесу управління виробництвом підприємства.

Література.

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Захаркіна Л. С. Формування стратегії інноваційного розвитку машинобудівного підприємства (матричний підхід) / Л. С. Захаркіна // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – 2011. – №1 (13). – С. 66–78.
3. Кушваху Р.А. Ефективність – одна з найважливіших категорій в економіці та її значення в процесі господарювання / Р.А. Кушваху, О.І. Яценко // Науковий вісник – Львів: Український державний лісотехнічний університет, - 2005. – с.152-158.
4. Маркіна І. А. Методичні питання ефективності управління / І. А. Маркіна // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 24–32.
5. Прядко В. В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методологія управління / В. В. Прядко. — К. : Наукова думка, 2003. — 282 с.
6. Петровича І.М. Економіка виробничого підприємства: [Навчальний посібник] / І. М. Петровича - Київ: Знання, - 2001. - 405 с.
7. Совицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Совицкая. – Минск: Экоперспектива, 2007. – 358 с.
8. Шевченко Д. К. Проблеми ефективності використання економічного потенціалу / Д. К. Шевченко. – Запоріжжя: КПУ, 2004. – 138 с.

References.

1. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date January 14, 2015).
2. Zakharkin L.S. (2011), “Formation of strategy of innovative development engineering enterprise (matrix approach)”, *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, vol. 1, no. 13, pp. 66-78.
3. Kushvaha R. A. and Yaschenko A. I. (2005), “Efficiency - one of the major categories in the economy and its importance in the economic”, *Naukovyj visnyk – Lviv: Ukrain's'kyj derzhavnyj lisotekhnichnyj universytet*, pp. 152-158.
4. Markina I.A. (2000), “Methodological issues management efficiency”, *Finansy Ukrainy*, vol. 6, pp. 24–32.
5. Pryadko V. V. (2003), *Ekonomichna efektyvnist' vyrobnytstva: problemy teorii ta metodolohiia upravlinnia* [Economic efficiency: problems of theory and methodology of control], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
6. Petrovich I.M. (2001), *Ekonomika vyrobnychoho pidpriemstva* [Economy production company], Kyiv, Ukraine.
7. Savitskaya G.V. (2007), *Analiz khoziajstvennoj deiatel'nosti predpriyatiya* [Analysis of the economic performance of an enterprise], Ekoperspektyva, Minsk, Bilorusiia.

8. Shevchenko D.K. (2004), *Problemy efektyvnosti vykorystannia ekonomichnoho potentsialu* [Problems of efektyvnosti vikoristannya ekonomichnogo potentsialu], Zaporizhzhia, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2016 р.